

Papp Szilárd

Tiszakóród, református templom

A Tisza partján, a mai ukrán határnál elterülő falunak 1344-ből ismert az első említése, amikor a Kölcsi család tagjait megerősítik a település és az itteni révvám felének a birtoklásában.¹ A falu templomáról nem ismerünk a középkorból írott adatot. A hajó délnyugati sarkának lábazat feletti sarokkváderén, egymás alatt egy 152?-as és egy 1566-os, bekarcolt évszám vehető ki.

Az átlagos falusi méretű, keletelt templom középkori eredetére ma már csupán alaprajzi elrendezése és csekély, töredékesen fennmaradt részletformája emlékeztet.² Falainak jó része azonban bizonyosan a középkorból származik. A téglalap alakú hajóhoz egy-egy falszélességnivel keskenyebb, a nyolcszög öt oldalával záródó szentély csatlakozik keletről. A hajót nem támasztják támpillérek, az északkeletitől eltekintve sarkain kváderekből készült, a falfelületekhez hasonlóan jelenleg meszelt armírozás fut fel a főpárkányig. A szentély sarkait kétoszlatú, átlós helyzetű támpillérek erősítik. Ezek sarkai szintén armírozással vannak kialakítva, ahogy tetejük felett a szentély körítőfalainak sarkai is. A pillérek homlokoldalán a betonból készített fedlapok alatt mindkét szinten megvannak a rézsűbe metszett félhomorlattel profilozott középkori vízvetőpárkányok. Csak az északkeleti sarok támpillére kivétel ez alól, amelynek ilyen párkányai nincsenek, és nem is a sarokra átlósan helyezkedik el, hanem az északi falra merőlegesen. Mindez arra utal, hogy e támpillér utólagos kialakítású, és eredetileg a középkorban itt álló sekrestye keleti falának volt a része. A sekrestyére más részletek is utalnak: a szentély északi falának lábazata jóval magasabban húzódik, mint a templomon körbefutó, amúgy egységes lábazat, s az északi fal nyugati felén, valamelyik modern felújítás során a vakolatba bekarcolva jelölték a szentélybe vezető egykori ajtó befalazott nyílását. A sekrestye nyugati fala a hajó északkeleti falának futhatott neki, itt ugyanis a hajó többi sarkától eltérően armírozás csak közvetlenül a főpárkány alatti szakaszon jelenik meg.³ A korábban állítólag torony nélküli templom hajójához a XIX. század elején nyugatról kétemeletes tornyot építettek.⁴ Szabadon álló sarkait a középkoriakra emlékeztető, de méreteikben eltérő, s nem kőből készült vízvetőpárkányokkal tagolt támpillé-

rek támasztják. A templom falainak anyaga a meszelésrétegek miatt ma nem látszik, de a kváder armírozás és a falaknak a meszelés alól kitűnő, egyenetlen felületképzése alapján inkább törtköre, mint téglára gondolhatunk.

Eltekintve a toronytól és a szentély már említett északi falától, a templomon egységes kialakítású, jelenleg meszelt középkori kő lábazat fut körbe, egyszerű, rézsűre faragott párkánnyal. Az újkorból származik az épület főpárkánya. A hajó déli falát két, azonos méretű és elhelyezkedésű ablak bontja meg. A rézsűs béléttű ablakok közül a keletinek

1. A templom délkeletről

2. Ablakok a déli homlokzaton

csúcsíves, a nyugatinak nyilvánvalóan utólag átalakított, félköríves záradéka van. Az ablakok kőből faragott könyöklője és szárkövei még az eredeti kialakítást mutatják, és jól kivehető az is, hogy belső részükön tokhornyukat utóbb lefaragták. Az ablakok záradékrészén a béllet már nem kőelemekből van összeállítva, hanem falazott ív. A XIX. század vége felé a templom ablakaiban még lehetett látni mérműmaradványokat, és kapui is csúcsívesek voltak.⁵ A hajó északi fala tagolatlan. A szentélynek a déli falán két középkori eredetű, csúcsíves ablak látható, melyeknek nemcsak kialakítása, méretei és elhelyezkedése, de fennmaradásuk mértéke is teljesen egyezik a hajón lévő ablakokéval. A szentély záradékfalán újkori, már a református birtoklás idejéből származó ajtónyílás jelenik meg.

A templom belsejében az eddig leírtakon túl semmilyen középkori részlet nem látható. Az egykor majdnem biztosan létező diadalívet elbonthatták, s a támpillérek mellett a szentély középkori boltozatára a XIX. század vége felé már csak *bizonyos kiszögellések* utaltak körítőfalának felső részén.⁶ 1864-ben a belsőben előkerültek falfestmények, de a református gyülekezet gyorsan le is meszeltette őket, félve attól, hogy visszaveszik tőlük a templomot.⁷

A fennmaradt szűkszavú megoldások és formák alapján az épület a XIV. század – inkább a második fele – és a XVI. század első fele között bármikor keletkezhetett. A templomon érdemes lenne műemléki kutatást végezni, ez ugyanis majdnem biztosan napvilágra hozna még középkori részleteket, vagy legalábbis ezek nyomait, s az egyszer már megfigyelt falfestmények is újra előkerülhetnek.

A fényképet Mudrák Attila készítette.

JEGYZETEK

¹ NÉMETH 2008. 154.

² Az épületre ld.: MMT XI.: 362–363. (Gergelyffy András).

³ A sekrestyének még az alapfalait is kiszédték, talán a torony építésekor, ld.: Kiss K. 1878. 861.

⁴ Kiss K. 1878. 861.

⁵ Kiss K. 1878. 861. Miután Kiss Kálmán kapukról beszél, felmerülhet, hogy a toronyaljban lévő, újkori kialakítású, de bizonyosan a középkorra visszanyúló bejárat mellett a templomba máshol is be lehetett jutni. Az sem kizárt persze, hogy Kiss a toronynak és a toronyaljnak az ajtóira gondolt.

⁶ Kiss K. 1878. 861.

⁷ KÖH Tudományos Irattár, Römer-jegyzőkönyvek, XV. 114.